

Bulwer Lytton en vrilkracht

– Alan Senior

Hoe vaak hebben wij iemand over een roman horen zeggen: ‘Het is natuurlijk maar een verhaal, maar toch schuilt er veel waarheid in?’ In drie werken, *Zanoni*, *The Coming Race* en *A Strange Story*, schotelt Bulwer Lytton ons vele occulte waarheden voor; zoals A.P. Sinnett het formuleerde in *The Occult World**, ‘in een versluerde en mystieke vorm, zodat het begrijpelijk zou zijn voor lezers die sympathiseren met hemzelf, en ongemerkt voorbij zou waaien aan het gewone begrijpen zonder... verontwaardigde afwijzing op te roepen’.

Alan Senior is lid van de Theosofische Vereniging in Schotland. Hij is een kunstenaar die gedurende vele jaren schilderlessen heeft gegeven aan St. Andrews University.

Sinnett gaat verder met te zeggen dat hij er echter de voorkeur aan had gegeven als Bulwer Lytton zulke occulte kennis had aangeboden ‘in een vorm die een ernstiger beschouwing voor zich zou moeten opeisen dan de romanvorm’.

Natuurlijk was Lytton niet de enige schrijver die de roman of de novelle gebruikte om occulte waarheden over te brengen. Vele anderen volgden in zijn voetspoor, o.a. Algernon Blackwood, Mabel Collins met haar mystieke roman, *De idylle van de witte lotus*, Dion Fortune en Cyril Scott in zijn *Initiate Trilogy*. En heeft niet ook HPB zich in dit gebied gewaagd met haar *Nightmare Tales*, een boekje met korte verhalen die, zoals Annie Besant opmerkte, ‘door haar werden opgetekend in haar lichtere momenten... (waar) de leerling een glimp van de werkelijkheid kan opvangen onder het mom van fantasie’? Maar het was Bulwer Lytton die voor een belangrijk deel de Victoriaanse lezers voorbereidde op de occulte explosie die volgde in de jaren na 1870 en ’80, en HPB was hem hiervoor veel verschuldigd.

Edward George Bulwer Lytton (Graaf Lytton, 1803-1873) kreeg in zijn vroege jeugd privé onderwijs. Aan de universiteit van Cambridge ontmoette hij C.H. Townshend, die hem kennis liet maken met mesmerisme. Hij ontmoette ook Tennyson en de lange gesprekken met de dichter over één van Lyttons vele hartstochten – de

Een van de vril-ya mensen met vrilstaf.

Deze illustratie is van Robert Blackwell, die samen met de auteur werkt aan een boek: *VRIL POWER*, het eerste in een reeks grafische romans, 68 pagina's in kleur, gebaseerd op Bulwer Lytton's *The Coming Race*.

legenden van koning Arthur – vormden waarschijnlijk de basis voor *The Idylls of the King*.

Toen hij als jonge man in Frankrijk woonde, had Lytton lange periodes van afzondering om te schrijven, middeleeuwse schrijvers en waarzeggerij te bestuderen en, wat betreft de occulte wetenschappen, de astrologie (hij bleef hier sceptisch tegenover staan). Hij hield zich bezig met de middeleeuwse vorm van geomantiek (waarzeggerij op basis van aardse lijnen en figuren. AMI). Deze beoefende hij gedurende vele jaren en hij voorspelde nauwkeurig het leven en de loopbaan van Benjamin Disraeli.

Ofschoon HPB zegt dat de Rozekruisers sinds Cagliostro niet langer echt bestaan, geloven velen dat Francis Bacon een tak van de mystieke broederschap in Engeland stichtte en dat Bulwer Lytton lid was van zo'n Rozekruisers orde die theosofische en

Francis Bacon

occulte kennis bezat. Lytton's kleinzoon stelde dat Bulwer Lytton een grootmeester was van de Rozekruisers vereniging.

C. Nelson Stewart stelt dat deze tra-

ditie 'de bron (was) van de levendige beschrijvingen van elementale essentie en elementale wezens in *Zanoni*... (en) voor zijn begrip van symboliek... in *A Strange Story*'.¹

Er is bewijs dat Lytton in vele takken van psychisch onderzoek experimenteerde, en ook in spiritualisme. Hierbij was hij meer geïnteresseerd in de filosofische implicaties van het leven na de dood en het bestaan van de ziel dan in de verschijnselen op zich. Maar zoals zoveel mensen in de victoriaanse tijd werd hij gefascineerd door spookhuizen, waaronder een slaapkamer in zijn huis te Knebworth, Hertfordshire. Er zijn aanwijzingen dat hijzelf helderziend was en het vermogen van telekinese bezat, maar als dat zo was hield hij deze eigenschappen zorgvuldig verborgen voor zijn vrienden.

Earl Lytton

De Franse occultist, Abbé Alphonse Louis Constant (ca.1810-75) nam het pseudoniem Eliphas Lévi aan. De publicatie van zijn werk na 1856 schiep nieuwe belangstelling voor de Hermetische traditie, 'voor de synthese van astrologie, alchemie, kabbala en ceremoniële toverkunst, praktijken die waren ondergedoken in het tijdperk van de rede. Levi's hermetisme bracht de belangstelling hiervoor naar een dieper niveau door intellectuele synthese en persoonlijke betrokkenheid bij de traditionele wijsheid van Egypte, Israël en Griekenland'.²

Levi kwam in 1853 naar Londen en schijnt Lytton als leerling of discipel gehad te hebben. Ons wordt verteld dat Lytton hem eens assisteerde bij het oproepen van elementale geesten en een aanroep van Apol-

Eliphas Lévi

lonius van Tyana bovenop het Londense Pantheon. In *De Mahatma Brieven* verwijst K.H. naar Lyttons ‘mislukte poging’ een occulte school te stichten in Londen onder de naam van een bepaalde club, die hij (K.H.) feitelijk bijgewoond heeft, terwijl er een dozijn leden aanwezig waren.

K.H. rapporteerde: ‘(Lytton) had voor dat doel de vurigste en ondernemendste en sommige van de meest vooruitstrevende geleerden in mesmerisme en ‘ceremoniële toverkunst’, zoals Eliphas Levi, Regazzoni en de Kopt Zergvan Bey bijeengebracht. En toch kwam de ‘Club’ in de verderfelijke Londense sfeer tot een ontijdig einde. Ik bezocht de club ongeveer een half dozijn keer en merkte van meet af aan dat er niets was of zou kunnen ontstaan. En dit is ook de reden waarom de Britse TS praktisch geen stap voorwaarts gaat. De leden behoren *slechts in naam* tot de Universele Broederschap, en neigen op zijn best naar *Quiëtisme* – die volkomen Verlamming van de Ziel. Zij zijn intens zelfzuchtig in hun aspiraties en ontvangen slechts de beloning voor hun zelfzucht’.³

In haar boek, *Blavatsky and her Teachers: An Investigative Biography*⁴, zet Jean Overton Fuller vraagtekens bij Lyttons leiderschap van een formeel gegrondveste club. Wij moeten bedenken dat Bulwer Lytton parlamentslid was, Minister van Koloniën en een groot spreker in het Lagerhuis. Om die reden moest zijn occulte leven volkomen afgescheiden en geheim blijven, om zijn streven naar een vrije pers, zijn campagne om een eind te maken aan Negro Apprenticeship (een vorm van slavernij) en zijn steun voor nieuwe vormen van medische behandeling zoals homeopathie niet te belemmeren. ‘Aan de andere kant’, voegt Overton Fuller daaraan toe, ‘verwees hij wel naar bijeenkomsten of seances in het huis van ene mevrouw Milner-Gibson in Londen als “ons clubje”’.

Nelson Stewart zegt dat de roman *Zanoni* een matrix verschafte voor de opbouw van moderne theosofische filosofie in de Engelse taal, en het wordt dan ook vaak aangehaald in de vroege TS literatuur, bijna als een soort tekstboek. Hier

lezen wij over adepten, occulte krachten, de Augoeides⁵, inwijding en de levende tegenwoordigheid van een occulte Broederschap – allemaal vóór de komst van de TS en de publicatie van *Isis Ontsluierd* en *De Geheime Leer*.

Zanoni (en *A Strange Story*) lijken geïnspireerd te zijn door ‘astrale ervaringen’ en door de Comte de Saint-Germain⁶ – zonder twijfel de held van *Zanoni*, hetgeen diepgaande invloed had op

HPB, net als Levi haar voornaamste autoriteit was in de theorie en beoefening van tovenarij. Sommige commentatoren gaan zover dat zij suggereren dat de kiem van de TS verborgen ligt in *Zanoni* en dat de leringen erin voornamelijk ontleend waren aan Levi. Een schrijver, Emmett Coleman, houdt vol dat 200 punten in *Isis Ontsluierd* waren overgenomen, niet uit *Zanoni* maar uit de werken van Levi en dat deze bron werd gebruikt in *De Geheime Leer* zonder bronvermelding.

Maar de kwestie van beïnvloeding ligt gecompliceerder dan dat en zoals Kol. Olcott al zei, HPB’s hele werk-bibliotheek bevatte nauwelijks honderd naslagwerken.

Onder de werken die hij opnoemde bevinden zich verscheidene werken van Eliphas Levi, voor de talrijke citaten in *Isis Ontsluierd*, maar hij benadrukte dat het meeste materiaal voor dat werk gehaald was *Uit het Astraal Licht* en door middel van haar zielegevoelens uit haar Leraren – de ‘Broeders’, de ‘Adepten’, de ‘Wijzen’, de ‘Meesters’, zoals ze op allerlei manieren genoemd zijn.⁷

De TS gaf ook een Engelse vertaling uit van Levi's *Paradoxes of the Highest Science* in 1883, alsmede een aantal van zijn brieven. E.M. Butler tekent hierbij aan: 'Een artikel van hem over de dood werd ook afgedrukt in *The Theosophist*' van oktober 1881, met aantekeningen in de kantlijn waarvan men zegt dat ze van Koot Hoomi zijn, en er zijn talrijke verwijzingen naar de Franse occultist, zowel in de brieven van Madame Blavatsky aan Sinnett, als in *De Mahatma Brieven*'.

Het boek *The Coming Race* (1871) van Bulwer Lytton werd herdrukt door Rudolf Steiner Publications in 1972 als *Vril: The Power of the Coming Race*. In deze roman daalt de held af in een diepe mijn en hij bevindt zich dan in een onderaardse wereld, bewoond door hoog ontwikkelde wezens die 'Vril' bezitten – een kracht of energie waarmee zij van plan zijn de dolende mensheid op het aardoppervlak te overwinnen. Vril verlicht hun straten en huizen en voorziet hun voertuigen en vliegtuigen van energie. Het geneest maar heeft ook de kracht te doden op zo'n schaal dat het oorlog onmogelijk maakt.

Wat was nu het idee achter 'Vril'? De naam is misschien afkomstig van 'viriel' (mannelijke potentie) maar het lijkt ook op het slangenvuur of de Kundalini van de oosterse traditie, plus de lering van Levi over de universele kracht van het Astraal Licht. HPB vermeldt 'Vril' op een paar plaatsen in *De G.L.* In het introductiegedeelte spreekt zij over het belang van het verbergen van zijn kracht voor 'de kudde', hetgeen zou zijn 'alsof men een kind een aangestoken kaars geeft in een kruithuis', dat leidt tot het 'misbruik van occulte krachten en zwarte magie van het ergste soort'. Elders vergelijkt zij het met de verschrikkelijke sterrenkrachten van de Atlantïers, genaamd MASH-MAK – identiek, zegt zij, met 'vril' in *The Coming Race* en in staat binnen een seconde hele steden te verpulveren en zelfs de hele wereld te desintegreren, hetgeen uiteindelijk leidt tot het uitlokken van de catastrofe die Atlantis vernietigd heeft.

'De naam Vril is misschien een verzinzel', zegt HPB, '(maar) de kracht zelf is een feit, waaraan in India even weinig getwijfeld wordt als aan de kracht van de Rishis, aangezien het vermeld wordt in alle geheime boeken'. Zij zag dat stoomkracht achterhaald was, dat kolen niet eeuwig zouden duren en dat een nieuwe krachtbron ('de toekomstige kracht') noodzakelijk is, maar zij voegt hieraan toe dat ons misschien niet toegestaan wordt dit te ontdekken voor het geval wij het verkeerd gebruiken als oorlogstuig. Tenslotte gelooft zij dat Bulwer Lytton het idee kreeg van een vertaling van een aloude Sanskriet tekst die 'donderslagen' beschrijft – machtige vernietigingswapens die bekend waren aan de Mahabharata Ariërs.

Lytton zelf schreef: 'Ik had Vril niet op het oog voor mesmerisme, maar voor elektriciteit, ontwikkeld voor toepassingen waarnaar wij nu nog maar vaag kunnen gissen, en met wat er ook maar echt is aan mesmerisme, waarvan ik denk dat het alleen maar een aftakking is... van de ene grote vloeistof die de hele natuur doordringt. 'Had hij een intuïtieve vooruitblik op de moderne laserstraal? En was Vrilkracht de inspiratie voor 'The Force' in de Star War films?'

A.P. Sinnett dacht: 'Toen Lord Lytton over Vril schreef, verdichterlijkte hij duidelijk *akasha*... een kracht waar wij geen naam voor hebben. Als wij ernaar verwijzen, hebben wij geen ervaring om ons naar een voorstelling van het karakter ervan te leiden'. Hij noemt het subtieler, potenter en buitengewoner dan elektriciteit, terwijl hij erbij zegt: 'Door zijn bekendheid met de eigenschappen van deze kracht kan de adept de fysieke verschijnselen teweeg brengen... binnen zijn bereik, naast andere van veel groter indrukwekkendheid'.⁸

HPB beschrijft het als 'de subtiële, bovenzinnelijke spirituele essentie die de hele ruimte doordringt, "Kundalini in een ander aspect of occulte elektriciteit, de alkahest van de alchemisten in een bepaal-

de zin, of het universele oplosmiddel, dezelfde *anima mundi* op het hoger plan als het *astraal licht* is op het lagere”.⁹ Dit alles is niet al te ver verwijderd van Lyttons idee.

In de vroeger jaren dertig van de 20^e eeuw haalde een groep die zichzelf ‘De Vrili Vereniging’ of ‘De Lichtgevende Loge’ noemde, haar inspiratie uit *The Coming Race*. Men zegt dat de leden geloofden in het bestaan van een onderaards ras van mannen en vrouwen met bovenmenselijke krachten die Vrili gebruikten. Deze logeleden verwaarden de fictie van Bulwer Lytton met visioenen van een Arisch heersersras en beweerden dat de Vrilmensen op een dag tevoorschijn zouden komen om de wereld te gaan besturen.

HPB sprak over Bulwer Lytton als ‘iemand die nog steeds gezien wordt door de geheimzinnige broederschap in India als een lid van hun eigen beweging, ofschoon hij nooit zijn connectie met hen heeft toegegeven’.¹⁰ Met ‘geheimzinnige broederschap’ impliceert zij de Oosterse Broederschap van Adepten. Weller van Hook beweerde dat de Adept, bekend als de Venetiaan, onder zijn leerlingen de Meester Rakoczy telde en de Meester die Lord Lytton was. Welke status hij ook heeft in de occulte hiërarchie, het lijkt weinig twijfel dat hij, samen met Eliphaz Levi, een significante rol speelde als inspi-

ratiebron achter de voornaamste werken van H.P. Blavatsky.

Noten

* TPH 9^e druk, herdrukt 1984, p.20

1 *Bulwer Lytton as Occultist* - TPH 1927

2 *The Beginnings of Theosophy in France*, by Joscelyn Godwin. (Theosophical History Centre, London - p4)

3 *The Mahatma Letters* (in Chronological Sequence) - translated and compiled by A.T. Barker (TPH Quezon City 1993): Letter 11 (ML-28),p31

4 TPH London in association with East-West Publishing, 1984-p84

5 Lytton noemt dit het ‘Lichtgevend Zelf’ of Hoger Ego. HPB zegt dat het ‘de lichtgevende goddelijke uitstraling van het Ego (is) dat, als het geïncarneerd is, slechts een schaduw daarvan is - zuiver als zij nog is’. (Zie *Theosophical Glossary* - H.P. Blavatsky, Theosophical Publishing Society 1892 - pp43-44)

6 De Adept die soms de Prins Rakoczy genoemd wordt, van wie C.W. Leadbeater vertelde dat hij hem fysiek in Rome ontmoet heeft (zie *The Masters and the Path*, TPH Adyar 1925 -p11)

7 *Inside the Occult* - Henry Steel Olcott (Running Press, Philadelphia 1975), p208

8 *The Occult World*,pp19-20

9 *Theosophical Glossary*,p13

10 *The Theosophist*, oktober 1884,p17

Uit: *Insight*, maart/april 2000
Vertaling: A.M.I.

—
Ik ben John Danser dankbaar dat hij mij heeft gewezen op een vergissing in mijn artikel Bulwer Lytton and Vrili Power (Insight March/April 2000). (Alan Senior).

Het betreft hier o.a. een verwijzing. Wanneer primaire bronnen niet gemakkelijk voorhanden zijn (zoals exemplaren van *The Theosophist* die teruggaan tot 1884), neemt men soms zijn toevlucht tot het gebruik van gepubliceerde teksten van bekende schrijvers over occulte onderwerpen, in dit geval *The Myth of the Magus*

door E.M. Butler (Cambridge University Press, Canto Edition 1993), een auteur wiens geleerdheid, naar nu gebleken is, hoogst verdacht blijkt te zijn. Er zijn hier twee lessen uit te trekken. Ten eerste, neem nooit aan dat commentaar op de werken van H.P.B. nauwkeurig is, zelfs niet als het gepubliceerd wordt door de prestigieuze Cambridge University Press. Bovendien moet men aannemen dat iets **niet** bestaat als het niet in de *Collected Writings* staat. Dank zij John Danser’s nauwgezette onderzoek zien we dat Butler een vergis-

sing beging met zijn niet-bestaande aanhaling van H.P.B. die ik helaas in mijn tekst gebruikt heb. Met betrekking tot twee andere punten die John aanroerde, ik ben ervan uitgegaan dat *Isis Unveiled* en *The Secret Doctrine* het werk is van H.P.B., K.H. en M. toen ik sprak over de nadrukkelijke bewering van Kolonel Olcott dat het meeste materiaal uit het Astraal Licht gehaald is en door haar 'soul-senses' (zielszintuigen) uit haar leraren, zoals wij kunnen lezen op p. 208 van Olcott's hertitelde boek, *Inside the Occult*.

Tenslotte wordt de kritiek van H.P.B. op Lytton's occulte kennis inderdaad geïmpliceerd in het lemma onder 'Augoeides' in de *Theosophical Glossary*. Jammer genoeg heeft de redacteur van *Insight* mijn tekst verkort, inclusief deze en ander voetnoten

(waarvan er een verwees naar het boek van Butler), zodat noot 5 eerder te lezen was als een toevoeging aan dan als kritiek op de standpunten van Lytton. Dus H.P.B. stond niet kritiekloos tegenover Lytton maar de populariteit van zijn romans samen met het bezit van Levi's boeken in haar bescheiden bibliotheek bracht mij ertoe te geloven dat zij een prikkel verschaften die resulteerde in de verschijning van werken van veel, veel groter belang. Intussen gaan moderne theosofische schrijvers door met het aanhalen uit het werk van Bulwer Lytton, zoals blijkt uit Geoffrey Farthing's *Deity, Cosmos and Man* in het hoofdstuk dat elementen en elementalen behandelt.

Uit: *Insight*, juli/aug 2000
Vertaling: A.M.I.

Heb geduld, kandidaat,
als iemand die geen mislukking vreest
of welslagen nastreeft.
Vestig de blik van uw Ziel
op de ster waarvan u een straal ben,
de fonkelende ster die schijnt
in de lichtloze diepten
van het eeuwig-zijn,
de grenzeloze velden
van het onbekende.

De Stem van de Stilte, H.P. Blavatsky